

Mehmet Rüştü (Bozkurt) Bey (1872-1932)

Birinci dönem Maraş Milletvekillerinden Mehmet Rüştü (Bozkurt) Bey, 1872 (1288) yılında Maraş'ın Göksun İlçesine bağlı Fındık Köyünde doğmuştur. Kafkasya göçmeni bir aileden gelmektedir. Babası, Hacı Arslan Bey'dir. Annesi de Emine Hanım'dır. Maraş Müdâfaa-i Hukûk Cemiyeti Başkanı ve kendisi gibi birinci dönem Maraş Milletvekili olan Arslan Bey'in (Arslan Toğuz) amcasının oğludur.

İlk ve orta öğrenimini Maraş'ta tamamladıktan sonra menderese eğitimi görmüştür. Kısa bir süre yine Maraş'ta Reji İdaresinde memur olarak görev yapmış, ancak daha çok kendi köyünde tarım işleriyle uğraşmayı tercih etmiştir. 1908 yılında İkinci Meşrutiyetin ilân edilmesinden sonra Maraş Sancağı İdare Meclisi Üyeliği, Maraş Sancağı Daimî Meclisi Üyeliği ve Halep Vilayeti İdare Meclisi Üyeliği yapmıştır.

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ve Anadolu'da işgallerin başlaması üzerine Millî Mücadeleye katılmış ve Maraş savunmasında yer almıştır. Maraş'ı işgal eden Fransız kuvvetleriyle birlikte Ermeniler de ilk günden itibaren açıkça savaş suçları işlemişler, halkın dinî ve geleneksel değerlerine hakaret etmişler, katliam yapmışlar, silahsız sivilleri şehit etmişler, evleri yakmışlar, şehrin çeşitli yerlerinde yangınlar çıkarmışlar, sivil yerleşim alanlarını mitralyöz ve top ateşi altında tutmuşlar, savaş hukukuna aykırı olarak camilere, dinî yapılara ve buralara sığınan sivillere saldırmışlardır. Mehmet Rüştü (Bozkurt) Bey, Arslan (Toğuz) Bey ile birlikte işte bu şartlar altında şehrin savunması için kurulan Maraş Müdâfaa-i Hukûk Cemiyeti'nin kurucuları arasındadır. Hem cephede hem de cephe gerisinde görev yapmıştır.

21 Ocak-11 Şubat 1920 tarihleri arasında aralıksız devam eden Maraş savunmasının zaferle sonuçlanmasının ardından, yine Arslan Bey ile birlikte birinci dönem Maraş Milletvekili olarak seçilmiş ve 25 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisine katılarak yasama faaliyetlerine başlamıştır. Arslan Bey'in hâtıratında yer alan bilgiye göre, Mustafa Kemal Paşa kendisine bir telgraf göndererek güvendiği iki kişiyle birlikte milletvekili olmasını istemiş, o da bu iki kişiden biri olarak akrabası ve Millî Mücadele silah arkadaşı Mehmet Rüştü Bey'i uygun görmüştür.

Milletvekili olarak görev yaptığı tek dönem incelendiğinde, genellikle çeşitli sebeplerle izin talep ederek Türkiye Büyük Millet Meclisine gelmediği anlaşılmaktadır. Örneğin, Meclisin açılmasından 2 buçuk ay kadar sonra, 5 Temmuz 1336 (1920) tarihinde; *"Henüz muvasalât ettim. Meşakı seferiyeden müteessirim. Mezuniyetimin bir malı daha temdit buyurulması müsterhamdır."* ifadelerinin yer aldığı dilekçeyle izin talep etmiş, aynı gün yapılan oylamada izin isteği kabul edilmiştir. Ardından 2 Ekim 1336 (1920) tarihinde tekrar izin talep etmiş ve 2 Mart 1337 (1921) tarihine kadar, 5 ay izinli sayılmıştır. Ancak bu izin süresinin bitiminde de Meclise gelmemiş, bir telgraf göndererek Ankara'ya dönerken hastalandığını ve Aziziye'de kaldığını bildirmiştir.

Meclisin 28 Mayıs 1337 (1921) tarihli oturumunun kayıtlarından, Arslan Bey'in de benzer bilgi içeren bir telgraf gönderdiği anlaşılmaktadır. Mehmet Rüştü Bey'in bu mazereti de kabul edilmiş ve Divân-ı Riyâset (Başkanlık Divanı)

kararıyla önceki izninin bittiği 2 Mart 1337 (1921) tarihinden itibaren 2 ay daha izinli sayılması uygun bulunmuştur. Bu kararda; *“Heyeti Umumiyyeye beş ay müddetle 2 Teşrinievvel 1336 tarihinde mezuniyet almış ve mezuniyeti 2 Mart 1337 tarihinde hitam bulmuş olan Maraş Mebusu Rüştü Beyin Ankara’ya gelirken duçar olduğu rahatsızlık üzerine Aziziye’de kaldığı gerek kendi müraaatlerinden ve gerek Maraş Mebusu Arslan Beyin telgrafnamesinden anlaşılması olmakla mumaileyhin mezuniyetinin hitamı olan 2 Mart 1337 tarihinden itibaren 2 ay mezun addi hususuna Divanı Riyasetin 25.V.1337 tarihli altıncı içtimaında karar verilmiştir. Keyfiyet Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.”* denilerek, Arslan Bey’in verdiği bilginin de dikkate alınmasıyla üçüncü kez arka arkaya mazereti kabul edilmiş ve izin süresi uzatılmıştır.

Mehmet Rüştü Bey, Meclise döndükten sonra İstida ve Müdâfaa-i Milliye Komisyonlarında üye olarak görev yapmıştır. Kapalı oturumlar da dâhil, kayıtlı herhangi bir önerge, takrir ya da genel kurul konuşması yoktur. Birinci dönemin ardından milletvekilliği için tekrar aday olmamış, herhangi bir siyasî ya da kamu görevinde bulunmamıştır. Maraş’a dönüp bir süre yine tarım işleriyle ilgilenmiş, daha sonra Kayseri’nin Pınarbaşı İlçesine yerleşmiştir. Vefat edene kadar burada kalmış ve 1 Ocak 1932 tarihinde Kayseri’de vefat etmiştir. Sariye Hanım ile evlidir ve 6 çocuk babasıdır. Ailesi, vefatından sonra Soyadı Kanunuyla “Bozkurt” soyadını almıştır.

Maraş savunmasında çok önemli ve kıymetli bir yeri olan Arslan (Toğuz) Bey’in amcasının oğlu olan Mehmet Rüştü Bey, gerek Millî Mücadelede gerekse Birinci Mecliste Arslan Bey ile birlikte yer almıştır. Yasama döneminin başlarında yaklaşık 1 buçuk yıl kadar izinli sayılarak parlamentoya katılmamış, daha sonra ise İstida ve Müdâfaa-i Milliye Komisyonlarında görev almış, ikinci dönem tekrar milletvekili olmamıştır. Vefatına kadar geçen yaklaşık 10 yıllık sürede siyasetle tekrar ilgilenmemiştir. Arslan (Toğuz) Bey gibi Maraş savunmasının en önemli isimlerinden birinin yakın akrabası olmasına, milletvekilliği görevinde bulunmasına ve Maraş’ta saygı duyulan, önemli bir aileden gelmiş olmasına karşın TBMM’deki görev dönemi sona erdikten sonra siyasete devam etmemesi ve herhangi bir kamu görevi almaması, Maraş savunmasındaki katkısından kişisel bir çıkar sağlama amacının olmadığını ve samimiyetini açıkça göstermektedir.

Barış ERTEM

KAYNAKÇA

TBMM Arşivi ve Resmî Yayınlar

Birinci Büyük Millet Meclisi, TBMM Basımevi, Ankara 1999.

Birinci Dönem Meclis Albümü (1920-1923), TBMM Basımevi, Ankara 2022.

TBMM Albümü: 1920-2010, Cilt 1 (1920-1950), 2.bsm, TBMM Genel Sekreterliği, Ankara 2010.

TBMM Zabıt Ceridesi (TBMMZC), Devre 1, Cilt 2, 5.7.1336 (1920).

TBMMZC, Devre 1, Cilt 10, 28.5.1337 (1921).

Türk İstiklâl Harbi, Cilt 4: Güney Cephesi, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2009

Kitaplar ve Araştırma Eserler, Ansiklopediler

AKBIYIK, Yaşar, **Millî Mücadele’de Güney Cephesi: Maraş**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi: Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)**, Cilt 3, TBMM Vakfı, Ankara 1995.

DEVECİ, Durmuş, ŞAVKILI, Cengiz, "Arslanbey (Toğuz)", **Kahramanmaraş Ansiklopedisi, Cilt 1**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş 2017, s.340-342.

ERTEM, Barış, "Birinci Dönem Maraş Milletvekilleri (1920-1923)", **Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları III**, Akademisyen Yayınevi, Ankara 2020, s.223-233.

EYİCİL, Ahmet, "İşgal Döneminde Fransız ve Ermenilere Karşı Maraş Mücadelesi", **Millî Mücadele'de Güney Bölgesi Sempozyumu (25-27 Aralık 2013, Gaziantep)**, (haz. Erdem Ünlen, Orhan Neçare), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2015, s.57-83.

GÖKHAN, İlyas, "Birinci Dönem TBMM'de Kahramanmaraş Milletvekilleri", **XIV. Millî Egemenlik Sempozyumu**, TBMM Basımevi, Ankara 2006, s.81-90.

GÜNAY, Nejla, "Maraş'ın İşgali ve Kurtuluşu", **Millî Mücadele'nin Yerel Tarihi 1919-1923, Cilt 4: Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep, Hatay, Mersin, Osmaniye, Adana**, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Ankara 2023, s.29-65.

SAYDAM, Orhan, "Maraş Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Mirzazâde Arslan Toğuzata Bey", **Millî Mücadele'nin Yerel Tarihi 1919-1923, Cilt 4: Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep, Hatay, Mersin, Osmaniye, Adana**, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Ankara 2023, s.461-478.

ŞAVKILI, Cengiz, **Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)**, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Kayseri 2000.

ŞAVKILI, Cengiz, "Bozkurt, Mehmet Rüştü Bey", **Kahramanmaraş Ansiklopedisi, Cilt 2**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş 2017, s.250.

YAKAR, Serdar, **Maraş Millî Mücadelesinde Arslan Bey**, Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş 2014.

YAKAR, Serdar, **Millî Mücadele Kahramanlarımız**, Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş 2015.

30/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-rustu-bozkurt-bey-1872-1932/?pdf=7391> adresinden erişilmiştir